

8. Ткач А. А. Базисні елементи інфраструктури ринку в контексті інституціоналізму / А. А. Ткач // Держава та регіони. - 2004. - № 1. - С. 256-261. - (Серія: Економіка та підприємництво).
9. Шаститко А. Е. Новая институциональная экономическая теория / А. Е. Шаститко. - М. : ТЕИС, 2002. - 591 с.
10. Юхименко П. Л. Історія економічних вчень : навч. посіб. / Л. П. Юхименко, П. М. Леоненко. - К. : Знання-Прес, 2001. - 514 с.

УДК 351.82:33.012.7-045.52:336.1:353(477.75)

Дмитрук П.М.,

аспірант кафедри національної безпеки НАДУ

Концептуальна схема інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору Автономної Республіки Крим

У статті розроблена концептуальна схема етапів інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору Автономної Республіки Крим. Наведені рекомендації щодо практичної організації роботи органів державної влади та функцій її окремих підрозділів у цьому процесі.

Ключові слова: інституціоналізація, державне регулювання, фінансово-економічний механізм.

Дмитрук П.М. Концептуальная схема институционализации механизма государственного регулирования экономического сектора Автономной Республики Крым

В статье разработана концептуальная схема этапов институционализации механизма государственного регулирования экономического сектора Автономной Республики Крым. Даны рекомендации по практической организации работы органов государственной власти и функций ее отдельных подразделений в этом процессе.

Ключевые слова: институционализация, государственное регулирование, финансово-экономический механизм.

Dmitruk P.M. The article developed a conceptual scheme of the stages of institutionalization the state regulation of economic sector in the Autonomous Republic of Crimea

Provided recommendations for the practical organization of the public authorities and functions of its individual units in this process.

Key words: institutionalization, government regulation, financial - economic mechanism.

Постановка проблеми. Державне регулювання економічного сектору будь-якого регіону покликане забезпечити його рівновагу і сталий розвиток. Конкретні напрями та форми державного регулювання економіки регіону визначаються характером і гостротою економічних, політичних, соціальних, екологічних та інших проблем певного періоду. Державне регулювання економіки регіону в умовах ринкового господарства являє собою систему типових заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, здійснюваних уповноваженими державними установами та суспільними організаціями. Мета цих заходів, з одного боку, сприяння формуванню ринкової системи, з другого - забезпечення підвищення ефективності виробництва, що, в кінцевому підсумку, має підвищити рівень добробуту держави в цілому і кожного громадянина зокрема.

З урахуванням цього в умовах ринкової трансформації економіки України виникає необхідність усвідомленого впливу держави на формування сучасних цивілізованих соціально-економічних відносин в регіоні з метою підвищення рівня його економічної безпеки. У зв'язку з цим особливого значення набуває створення концептуальної схеми державного регулювання економічного сектору, зокрема в Автономній Республіці Крим (АРК), а також надання рекомендацій щодо його послідовної і несуперечливої інституціоналізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору на регіональному рівні присвячено певна кількість праць як українських, так і зарубіжних науковців. Водночас серед них варто виділити праці Е.Бахтарі, А.Дегтяра, А.Спіфанова, Дж.Кейнса, Р.Коуза, В.Оскольського, В.Федосова та ін. Незважаючи на значну кількість робіт, присвячених аналізу змісту і закономірностей розвитку економічного сектору регіону, інституціональна складова його функціонування та процес інституціоналізації залишаються не вивченими.

Формулювання мети статті. Мета статті - розробити сучасну схему інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору АПК та надати рекомендації щодо функцій і повноважень регіональних органів влади, які беруть безпосередню участь у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Ефективність функціонування регіональної економіки можна представити як міру досягнення нею результату, заданого загальною функцією національної економіки, тобто як міру відповідності отриманого результату (ефекту) тому, який був досягнутий при всій повноті і правильності виконання національною економікою своїх функцій. Згідно з теоретичними поглядами Дж.М. Кейнса, ефективне функціонування сучасної ринкової економіки неможливе без активної участі держави в економіці [5, с. 92-94].

Регіональний розвиток України відбувається в досить складних і суперечливих умовах. Процеси децентралізації влади, зростаючі диспропорції в рівнях економічного розвитку окремих областей України ставлять нові завдання перед органами державної та місцевої влади, підвищують їх відповідальність за стан соціально-економічного добробуту населення.

Становлення ринкової економіки, яка прийшла на зміну централізованій системі, передбачає докорінні зміни природи держави, інституціоналізацію її діяльності стосовно нових умов соціально-економічного розвитку. Актуальними напрямками перетворень у державі в цьому аспекті є:

- по-перше, фактичне відокремлення судової системи в самостійну галузь влади і практичне впровадження принципу рівності і відповідальності всіх громадян, організацій, включаючи органи державної влади і державних службовців, перед законом;
- по-друге, необхідність чіткого поділу у системі видів діяльності держави функцій регулювання і державної власності як основи державного підприємництва, виробництва життєво важливих для суспільства благ.

Функція регулювання здійснюється в сукупності форм, методів, правил, нормативів та інших інструментів, за допомогою яких держава визначає умови організації господарської діяльності в суспільстві. Держава як суб'єкт сучасної ринкової економіки бере на себе відповідальність і надає суспільству, громадянам, насамперед, послуги у формі законів, що визначають умови економічної діяльності, в тому числі захист прав власності. Як і будь-який суб'єкт, держава повинна нести відповідальність за результати своєї діяльності. Сьогодні в Україні, виходячи з високого рівня тіньової економіки, можна стверджувати, що законодавчий орган не досить якісно виконує свої функції. І доти, поки не будуть поставлені питання про відповідальність депутатів Верховної Ради за результати своєї діяльності, звільнення із посади за фактом невідповідності вимогам ефективної діяльності, неможливо досить точно визначити причини низької результативності реформ, трансформації економіки в ринкову систему. Вимога відповідальності має поширюватися на роботу всіх державних органів;

- по-третє, у розвинутій ринковій економіці інтереси державної власності (економічних функцій держави) представляє економічна бюрократія, доходи якої порівняні з доходами фінансової олігархії. У Державній програмі реструктуризації сьогодні піднімається питання про рівень заробітної плати в державному секторі. Безперечно, це важливе рішення. Справа тепер у його практичному здійсненні. Порівняння доходів економічної бюрократії з доходами фінансової олігархії визначає дієвість стимулів щодо вдосконалення методів управління державним сектором. Як показує практика, економічна бюрократія розпочинає дуже ефективні дії щодо вдосконалення механізмів державного регулювання. Зокрема, наприкінці 70-х рр. розробка бюджету, що являє собою гостре політичне питання, почала здійснюватися на основі методу "розробки бюджету на нульовій основі". Його суть полягає в тому, щоб "з визначеною періодичністю (найчастіше річною) переоцінювати здійснювані заходи і програми порівняно з новими виходячи з економічних критеріїв порівняння майбутніх витрат і очікуваних результатів" [4, с. 71];

- по-четверте, як і діяльність фірми, робота державних органів являє собою ієрархічну систему координації. Вона припускає чіткий розподіл повноважень, права і відповідальності державних службовців. Високий рівень корупції в Україні свідчить про те, що в систему відносин державних органів управління також необхідно реформувати. Поряд з підвищенням заробітної плати, введенням механізмів відповідальності за аналогією, наприклад, із США потрібно прийняти спеціальний закон про захист державних службовців, що давав би змогу захищати

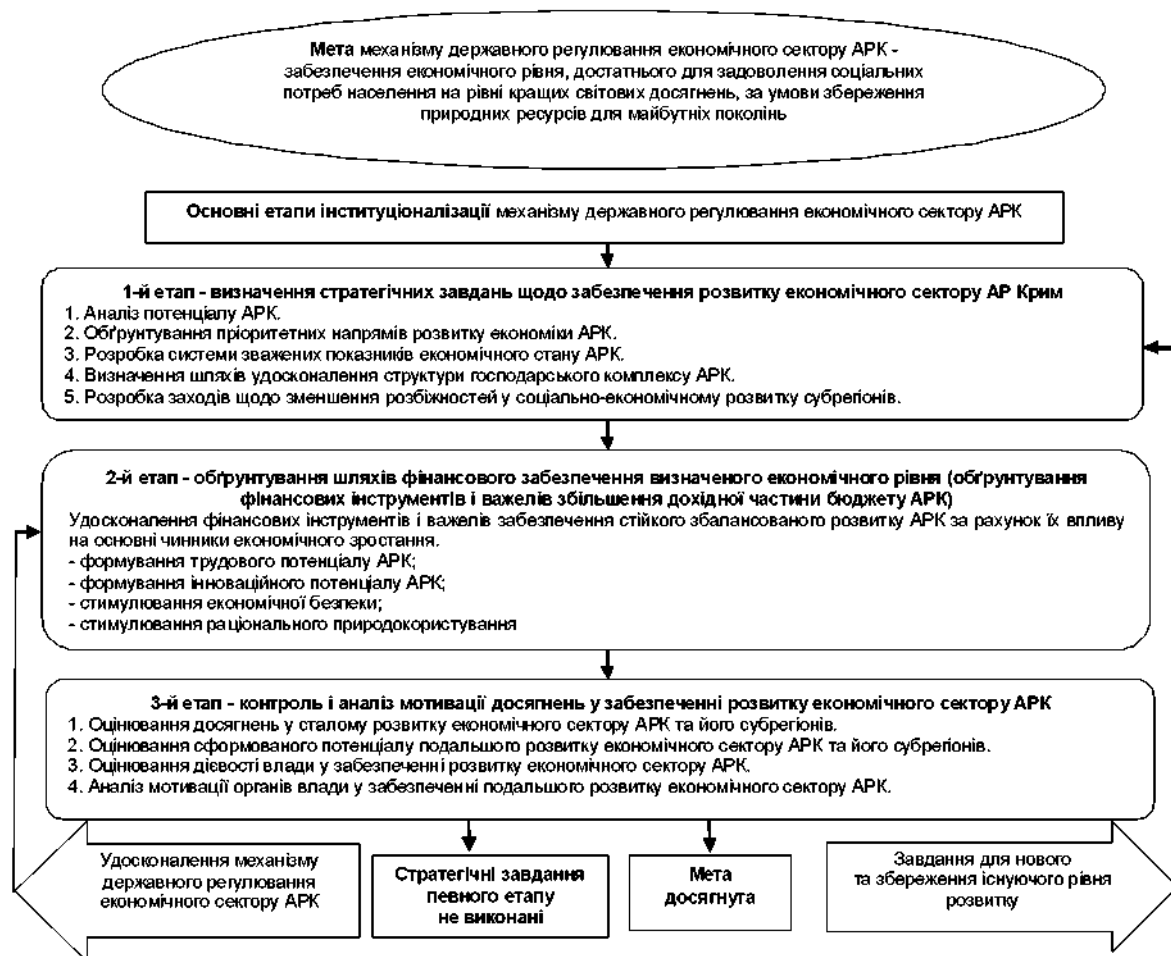
інтереси держави в ситуаціях, коли рішення вищими чиновниками приймаються на шкоду інтересам країни, національної економіки.

Організаційно інституціоналізація механізму державного регулювання економічної безпеки повинна відповідати таким вимогам [3, с. 52-56]:

- функціонувати в межах існуючого нормативно-правового поля;
- забезпечувати надійний захист національних і регіональних економічних інтересів;
- надавати можливість до прогнозування і своєчасного запобігання загрозам та несприятливим процесам в економічній безпеці;
- мати чітку структуру і функціональне розмежування органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

Гарантування економічної безпеки регіонів України повинно реалізовуватися через систему інституцій, яку утворюють органи законодавчої, виконавчої і судової влади, громадські та інші організації, які беруть участь у гарантуванні національної безпеки згідно з чинним законодавством.

Механізм державного регулювання економічного сектору окремих регіонів може мати певні особливості залежно від природно-ресурсного потенціалу, наявної структури господарського комплексу, гостроти соціальних та екологічних проблем, досягнень в економічному розвитку [6, с. 4-11]. Саме цей механізм має вирішальне значення в процесі реалізації головної мети державного управління економічного сектору регіону - забезпечення економічного зростання, необхідного для задоволення соціальних потреб населення на рівні кращих світових досягнень за умови збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь. Основні етапи інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору Автономної Республіки Крим наведені на рисунку.

Концептуальна схема етапів інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору АРК

Безперечно, процес забезпечення соціальних стандартів на рівні найбільш розвинених країн є досить тривалим та має здійснюватися поетапно. Тому на першому етапі необхідно визначити стратегічні завдання регіону. Розробка теоретико-методологічних основ, обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку регіону, удосконалення структури господарського комплексу, формування системи збалансованих показників та підходів до забезпечення гармонійного розвитку районів області, створення потенціалу сталого розвитку вже являють собою економічні інструменти впливу на процеси регіонального розвитку. Оприлюднення індикативних планів надає орієнтири для суб'єктів господарювання, населення районів та міст області. Реалізація стратегічних планів неможлива без певного фінансового забезпечення та стимулювання дій, необхідних для реалізації основних завдань економічного розвитку регіону.

У механізмі державного регулювання економічного сектору на регіональному рівні важливу роль відіграє бюджет, який у ринкових умовах стає особливим регулятором соціально-економічних процесів [7, с. 336]. Бюджет виконує два завдання: фінансування та регулювання. При цьому роль бюджетних асигнувань у забезпеченні соціального розвитку залежить від фінансової моделі. Бюджетні асигнування мають вирішальне значення у скандинавській моделі, яка передбачає централізацію у бюджеті до 60% валового внутрішнього продукту (ВВП). Така модель створює передумови щодо поліпшення умов життя, впевненості в майбутньому.

Проте для її реалізації необхідні високий рівень розвитку економіки, доходів населення та їх оподаткування, його свідомості. Більш поміркована модель використовується в Західній Європі, де в бюджеті централізується 35-45% ВВП, дещо нижчий рівень оподаткування. Найбільш жорстка модель характерна для США, де рівень централізації ВВП становить лише 25-30%, а кошти переважно витрачаються на воєнні цілі. Соціальна підтримка спрямована переважно на непрацездатне населення. Інші мають розраховувати на власні сили. Гідно прожити без власних доходів неможливо. Тому ця модель стимулює активність населення і з погляду ринкової економіки вважається найбільш ефективною [2, с. 38-39].

Україні слід обрати найбільш прийнятну модель виходячи з фінансових можливостей країни, регіонів, свідомості населення та їх доходів. Проте в будь-якому разі вкрай необхідно застосовувати такі фінансові інструменти і важелі, які забезпечать збільшення дохідної частини бюджету. Ще більшого значення набуває розробка системи фінансових інструментів і важелів, які позитивно впливатимуть на основні чинники економічного зростання: формування трудового та інноваційного потенціалу регіону стимулюватиме розвиток сільських територій, раціональне використання природних ресурсів, зниження енергоємності продукції та ін.

Дієвим економічним інструментом управління є контроль. Тому на третьому етапі інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору АРК необхідно розробити систему показників для оцінки досягнень у розвитку регіону.

Ефективність та результативність механізму державного регулювання економічного сектору регіону залежить від дієвості влади, для підвищення якої вважаємо за необхідне здійснити перерозподіл функцій органів державної влади АРК на місцях, що, безумовно, має привести і до зміни їх організаційних структур. Основні функції місцевої державної адміністрації із забезпечення економічної безпеки АРК, на нашу думку, мають зводитися до таких:

- організація та забезпечення системи моніторингу за станом показників економічної безпеки;
- контроль виконання регламенту підготовки рішень, що передбачає їх попередній аналіз з погляду відповідності Стратегії національної безпеки;
- контроль підготовки рішень нормативно-правових актів Верховної Ради (ВР) Автономної Республіки Крим і рішень Ради міністрів АРК (у межах їх компетенції), аналіз їх змісту щодо відповідності Стратегії національної безпеки.

На нашу думку, структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій також зобов'язані відповідати за окремі напрями контролю й управління економікою регіону:

- аналізувати перебіг виконання бюджету й економічну динаміку;
- готувати пропозиції до ВР АРК з підготовки необхідних коригувальних рішень;
- готувати оперативні рішення у сфері їх компетенції з реалізації економічної політики;
- взаємодіяти з іншими органами управління стосовно здійснення експертизи проектів нормативних документів з погляду їх впливу на виконання Стратегії національної безпеки.

Пропонуємо також створити Раду з питань безпечного розвитку АРК, яка буде координуватися Радою національної безпеки та оборони України безпосередньо, а також Верховною Радою АРК і мати такі повноваження:

- визначати зовнішні і внутрішні загрози економічній безпеці АР Крим;
- розробляти рекомендації з формування економічної політики, структурних перетворень і необхідних механізмів, що усувають або пом'якшують вплив чинників, які підривають стійкість економіки АРК;
- розробляти комплексні заходи щодо виведення економіки регіону із зони небезпеки;
- проводити експертизу рішень, що приймаються з фінансових і господарських питань, з позиції економічної безпеки;
- розробляти науково-методичне забезпечення рішень щодо проблем економічної безпеки.

Аналіз функцій перелічених вище відомств дає підстави зробити висновок, що не тільки вони братимуть участь у цьому процесі. Практично всі відомства так чи інакше, тією або іншою мірою вирішують ці проблеми за напрямками своєї діяльності. Головне - щоб ці функції не розглядалися як другорядні.

На нашу думку, розглянуті повноваження двох наведених вище органів управління матимуть універсальний характер і можуть бути застосовані не тільки в АРК, а і в інших регіонах України незалежно від систем органів державної влади й управління, що склалися в них.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. У статті вперше розроблена концептуальна схема інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору Автономної Республіки Крим, яка дає можливість здійснити об'єктивну оцінку рівня розвитку АРК. Ця оцінка, в свою чергу, дає змогу зіставити стратегічні завдання з результатами. Якщо стратегічні завдання не виконані, необхідно вдосконалювати державний механізм, який регулює економічні відносини. При досягненні мети необхідно встановити завдання для переходу на новий рівень економічного розвитку.

Установлено, що необхідною умовою ефективної регіональної політики є завершення нормативно-правового та інституційного формування системи державного управління розвитком регіонів і втілення в життя принципів місцевого самоврядування. На нашу думку, стимулювання регіонального розвитку шляхом передачі максимальної кількості управлінських функцій з центру на регіональний рівень має бути основою регіональної політики України.

Важливим напрямом для подальшого дослідження є розробка нового та вдосконалення існуючого нормативно-правового забезпечення процесу інституціоналізації механізму державного регулювання економічного сектору АРК

Список використаних джерел

1. Бахтарі Е. А. Внесок Р.Коуза в розвиток методології сучасного інституціоналізму / Е. А. Бахтарі // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. : в 4 т. - Дніпропетровськ : ДНУ, 2006. - Вип. 214. - Том IV. - С. 1194-1203.
2. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафронова та ін. ; за заг. ред. В. Федосова. - К. : КНЕУ, 2004. - 864 с.
3. Дегтяр А. О. Організаційне забезпечення інноваційно-інвестиційного відтворення на регіональному рівні / А. О. Дегтяр, Т. О. Самофалова // Держава та регіони. - 2007. - № 1. - С. 52-56. - (Серія: Державне управління).
4. Єпіфанов А. О. Бюджет і фінансова політика України : навч. посіб. / А. О. Єпіфанов, І. В. Сало, І. І. Д'яконова. - К. : Наук. думка, 1999. - 303 с.
5. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. - М. : Гелиос АРБ, 1999. - 352 с.
6. Оскольський В. Про перспективи становлення конкурентоспроможної регіональної економіки / В. Оскольський // Економіка України. - 2007. - № 12. - С. 4-11.
7. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. - К. : Знання-Прес, 2006. - 607 с.
8. Сонько С. П. Ринок і регіоналістика : навч. посіб. / С. П. Сонько, В. В. Кулішов, В. І. Мустафі. - К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. - 380 с.